

Multikulturalne crte ličnosti, kognitivna fleksibilnost i aktivno otvoreno mišljenje kod sudionika programa akademske mobilnosti

---

Dujlović, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:586546>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**MULTIKULTURALNE CRTE LIČNOSTI, KOGNITIVNA FLEKSIBILNOST I
AKTIVNO OTVORENO MIŠLJENJE KOD SUDIONIKA PROGRAMA
AKADEMSKE MOBILNOSTI**

Diplomski rad

Ana Dujlović

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Andrea Vranić

Zagreb, 2023.

IZJAVA

Pod punom moralnom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradila samostalno te da u njemu nema kopiranih, prepisanih ili preuzetih dijelova teksta tuđih radova koji nisu propisno označeni kao citati s navedenim izvorom iz kojeg su preneseni.

U Zagrebu, 20.09.2023.

Ana Dujlović

ZAHVALA

Mom dragom Meksiku, vječitom izvoru inspiracije.

Sadržaj

Uvod	1
<i>Akadska mobilnost</i>	1
<i>Multikulturalne crte ličnosti</i>	3
<i>Kognitivna fleksibilnost</i>	6
<i>Aktivno otvoreno mišljenje</i>	7
Cilj, problem i istraživačke hipoteze	10
Metoda	11
<i>Sudionici</i>	11
<i>Instrumenti</i>	12
<i>Sociodemografski podaci</i>	12
<i>Multikulturalni inventar ličnosti (MPI-34)</i>	13
<i>Inventar ličnosti od 10 čestica (TIPI-10)</i>	14
<i>Skala kognitivne fleksibilnosti</i>	15
<i>Ljestvica mišljenja aktivno otvorenog uma (AOT)</i>	15
<i>Postupak</i>	16
Rezultati	16
Rasprava	20
<i>Istraživački doprinosi, ograničenja i preporuke za daljnja istraživanja</i>	22
Zaključak	24
Literatura	26

Multikulturalne crte ličnosti, kognitivna fleksibilnost i aktivno otvoreno mišljenje kod sudionika programa akademske mobilnosti

Multicultural personality traits, cognitive flexibility and actively open-minded thinking in participants of academic mobility programs

Ana Dujlović

Sažetak

Akademska mobilnost životno je iskustvo u kojemu sudjeluje sve više mladih i program koji na različite načine utječe na živote i karakteristike svojih sudionika. Ovim smo istraživanjem željeli ispitati određene karakteristike sudionika akademske mobilnosti te ih usporediti s komparabilnom skupinom sudionika bez iskustva akademske mobilnosti. Ispitane karakteristike odnose se na multikulturalne crte ličnosti, kognitivnu fleksibilnost i aktivno otvoreno mišljenje. Prema pregledanoj literaturi odabrane su se karakteristike pokazale važnima za funkcioniranje u multikulturalnom kontekstu te se u takvom kontekstu ujedno i razvijaju. U konačnom uzorku sudjelovalo je 352 sudionika. Istraživanje je provedeno *online* putem pri čemu su korišteni Multikulturalni inventar ličnosti (Fietzer i Ponterotto, 2022), preciznije njegove tri subskale (sklonost socijalnoj pravednosti i aktivizmu, sklonost prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura, bliskost s osobama različitih seksualnih orijentacija). Nadalje, korišteni su Inventar ličnosti od 10 čestica (Gosling i sur., 2003), Skala kognitivne fleksibilnosti (Martin i Rubin, 1995), Ljestvica mišljenja aktivno otvorenog uma (Stanovich i Toplak, 2023) te upitnik o sociodemografskim podacima. Rezultati su pokazali da sudionici akademske mobilnosti imaju značajno više izražene multikulturalne crte ličnosti koje se očituju u izraženijoj sklonosti socijalnoj pravednosti i aktivizmu te sklonosti i bliskosti prema osobama različitih kultura ili seksualnih orijentacija u odnosu na komparabilnu skupinu sudionika bez iskustva mobilnosti. Između dviju ispitanih skupina nije utvrđena razlika u kognitivnoj fleksibilnosti i aktivnom otvorenom mišljenju. Rezultati su raspravljani uzimajući u obzir ograničenja istraživanja te njihov doprinos u razumijevanju karakteristika sudionika akademske mobilnosti.

Ključne riječi: akademska mobilnost, multikulturalne crte ličnosti, kognitivna fleksibilnost, aktivno otvoreno mišljenje

Summary

Academic mobility is a life experience in which a lot of young people participate and experience that affects the lives and characteristics of its participants in different ways. The aim of the research was to examine certain characteristics of the participants of academic mobility and to compare them with a comparable group of participants without the experience of academic mobility. The examined characteristics refer to multicultural personality traits, cognitive flexibility and actively open-minded thinking. The selected characteristics have been shown to be important for functioning in a multicultural context, but they can also develop in a multicultural context. The survey was conducted with 352 participants in the final sample. Inventory used in this online research was the Multicultural Personality Inventory – 34 (Fietzer and Ponterotto, 2022), more specifically its subscales of tendency for social justice and activism, tendency for friendship with members of different cultures and closeness with people of different sexual orientations. Furthermore, TIPI (Ten-Item Personality Inventory; Gosling et al., 2003), Cognitive flexibility scale (Martin and Rubin, 1995), Actively Open-Minded Thinking Scale (AOT; Stanovich and Toplak, 2023) and a questionnaire on sociodemographic data were also used during the study. The results showed that the participants of academic mobility have significantly more pronounced multicultural personality traits. More precisely, they have a more pronounced tendency for social justice and activism, as well as a tendency and closeness to people of different cultures or sexual orientations compared to young people without experience of academic mobility. Between the comparable group and the participants of academic mobility, no statistically significant difference was found in cognitive flexibility or actively open-minded thinking. The results are discussed taking into account the limitations of the research and their contribution to the understanding of the characteristics of academic mobility participants.

Key words: academic mobility, multicultural personality traits, cognitive flexibility, actively open-minded thinking

Uvod

Različiti oblici internacionalnih i multikulturalnih iskustava, kako oni kratkoročni u obliku putovanja, tako i dugoročni, u vidu privremenog boravka i života u inozemstvu, sve su dostupniji i češći u našim životnim iskustvima. Multikulturalna iskustva odnose se na vrijeme tijekom kojeg pojedinac boravi u inozemstvu te ostvaruje interakcije s pripadnicima drugih kultura (Leung i sur., 2008). Dolazak u novi kulturalni kontekst sa sobom donosi niz noviteta i određenu dozu neizvjesnosti jer pojedinac ne zna što ga sve u novoj okolini očekuje niti je s njom do sada imao iskustva. Također, za to je vrijeme odvojen od svoje izvorne kulture, to jest, sustava vjerovanja, vrijednosti i ponašanja koja su specifična za državu kojoj pripada (Chen i Farruggia, 2002). S obzirom na to da nas od djetinjstva oblikuje kultura okoline u kojoj odrastamo te utječe na naš identitet i samopoimanje (Sussman, 2002), zanimljivo je zapitati se na koji način iskustvo izdvajanja iz poznate kulture te susret s potpuno novom okolinom oblikuje pojedince. Pri tome je potrebno razlikovati kratkoročna putovanja pri kojima se pojedinac samo površinski upoznaje s novom kulturom te iskustva življenja u inozemstvu pri kojima pojedinac provodi više vremena u novoj okolini te ju dubinski proživljava (Leung i sur., 2008). Ova dva oblika internacionalnih iskustava imaju i različite utjecaje na pojedinca koji putuje. Primjerice, život u inozemstvu doprinosi razvoju kreativnosti, dok vrijeme provedeno samo putujući po drugim zemljama nema ovakav efekt (Maddux i Galinsky, 2009).

Akademaska mobilnost

Brojni su razlozi zbog kojih se pojedinci izlažu multikulturalnim iskustvima, od onih turističkih, u potrazi za zanimljivim svjetskim destinacijama, do ekonomskih, u potrazi za boljim životnim uvjetima. Jedan od primjera multikulturalnog iskustva, u koje se mladi sve češće uključuju, jest mobilnost tijekom studiranja (Wells, 2014). Na razini Europe samo u Erasmus+ programima mobilnosti u 2021. godini sudjelovalo je skoro 650 tisuća mladih (European Comission, 2022). U Republici Hrvatskoj, prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2021), 3% od svih diplomiranih studenata u 2021. godini sudjelovalo je u nekom

programu akademske mobilnosti, a najčešće u Erasmus+ programima. Europski parlament i Vijeće Europske unije (2006) internacionalnu akademsku mobilnost definira kao vrijeme formalnog i neformalnog življenja i učenja u inozemstvu, u koje se mladi uključuju s ciljem stjecanja novih znanja te profesionalnog i osobnog razvoja. Neki od ciljeva mobilnosti mogu biti razmjena iskustava te upoznavanje novih kultura i naroda, ali i po povratku s mobilnosti, prijenos stečenih znanja na matičnu instituciju studenta (Vučurević i sur., 2016). Mladi tijekom mobilnosti mogu pohađati akademski program na inozemnom fakultetu ili obavljati stručnu praksu u sklopu neke privatne ili javne organizacije. Neki od primjera programa mobilnosti, u kojima mogu sudjelovati studenti u Republici Hrvatskoj, su Erasmus+, Bilateralni program akademske mobilnosti i Central European Exchange Program for University Studies - CEEPUS (Agencija za mobilnost i programe EU, 2023).

Popularnost akademske mobilnosti među mladima te specifičnost navedenog životnog događaja privukla je interes znanstvenika iz različitih područja poput sociologije, obrazovanja, turizma, migracijskih studija pa tako i psihologije (Wells, 2014). Iskustvo akademske mobilnosti istraživači smatraju velikim životnim događajem koji dugotrajno utječe na osobni i socijalni razvoj pojedinca, a ne samo onaj akademski (Tracy-Ventura i sur., 2016; Zimmermann i Neyer, 2013; Andrews i sur., 1993). Također, iskustvo mobilnosti dijeli određene sličnosti s drugim životnim tranzicijama koje dolaze s odrastanjem, poput odlaska iz obiteljskog doma, te u život unosi velike promjene u socijalnim odnosima (Zimmermann i Neyer, 2013). Autori navode kako na sudionike mobilnosti utječu nova prijateljstva i poznanstva u inozemnoj okolini, ali i to što trebaju održavati svoje stare odnose u trenucima kada su fizički od njih udaljeni. Također, naglašavaju da se druge životne tranzicije koje dolaze s dobi uglavnom odvijaju unutar poznate okoline pojedinca, dok se akademska mobilnost odvija u internacionalnom, kulturološki drugačijem kontekstu zemlje u koju student dolazi.

Usljed susreta s novom okolinom, mijenjaju se obrasci ponašanja i razmišljanja, stoga su istraživanja akademske mobilnosti obuhvatila područje ličnosti (Tracy-Ventura i sur., 2016), kao i određene kognitivne benefite (Lee i sur., 2012). Nadalje, Williams (2009) navodi da studiranje u inozemstvu potiče razvoj određenih dispozicija mišljenja poput

kritičkog i kreativnog razmišljanja. Također se pokazalo da iskustvo mobilnosti mladima pomaže razviti karakteristike potrebne za funkcioniranje u multikulturalnom kontekstu, poput multikulturalnih crta ličnosti (Leong, 2007). Pregledom literature i dosadašnjih istraživanja o multikulturalnim iskustvima i akademskoj mobilnosti izabrane su određene karakteristike, detaljnije opisane u nastavku, na temelju kojih se istražuju mladi u Hrvatskoj s iskustvom akademske mobilnosti.

Multikulturalne crte ličnosti

Ličnost se definira kao skup relativno trajnih i organiziranih psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koje utječu na njegove interakcije i adaptacije na fizičku, intrapsihičku i socijalnu okolinu (Larsen i Buss, 2008). Relativna trajnost u definiciji ličnosti odnosi se na to da se ličnost kroz vrijeme može razvijati te do neke mjere mijenjati pod utjecajem socijalnog i kulturalnog konteksta. Postoje brojne studije o mogućnosti promjena crta ličnosti tijekom životnog vijeka, posebice u razdoblju rane odrasle dobi (Roberts i sur., 2006; Robins i sur., 2001). Objašnjenje mogućih promjena nudi tzv. princip socijalnog ulaganja (Roberts i sur., 2005), prema kojemu do promjena dolazi uslijed preuzimanja socijalnih uloga i zadataka povezanih s primjerice, studiranjem, sklapanjem braka ili razvijanjem karijere. Akademsku se mobilnost također smatra primjerom socijalnog ulaganja, to jest, velikim životnim događajem s potencijalom za promjenu karakteristika pojedinca (Tracy-Ventura i sur., 2016).

Pri proučavanju okolinskih faktora koji su u interakciji s ličnošću, važno je razlikovati široke od uskih dispozicija ličnosti. Široke crte ličnosti, poput neuroticizma, ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti iz petofaktorskog modela (Costa i McCrae, 2017), imaju utjecaj na sva ljudska ponašanja. Uske crte ličnosti su specifičnije, imaju snažnije djelovanje na ponašanje pojedinca u odnosu na široke crte, no njihov je utjecaj ograničen na specifičnije domene ponašanja (Costa i McCrae, 2017). Također, Fietzer i suradnici (2020) navode kako su široke dispozicije ličnosti stabilnije u vremenu te manje podložne promjenama i situacijskim (npr. multikulturalnim) utjecajima, u odnosu na uske crte ličnosti. Primjer specifičnijih, uskih crta ličnosti, čije promjene ovi autori proučavaju, su multikulturalne crte ličnosti. Osoba s razvijenim multikulturalnim crtama ličnosti otvorena je prema

različitostima, aktivno se trudi upoznati druge kulture i biti u interakciji s njihovim pripadnicima, to jest, uspješno funkcionira u multikulturalnom kontekstu. Može živjeti i surađivati s različitim tipovima grupa i ljudi, razumije da ima određene pristranosti u svom pogledu na svijet te je otvorena shvaćanju tuđih perspektiva, društveno aktivna i spremna progovarati protiv društvene nepravde (Ponterotto i sur., 2003). Multikulturalne karakteristike ličnosti generalno su pokazatelj da osoba otvoreno pristupa drugima te da je sklona altruističnom ponašanju prema pripadnicima različitih društvenih skupina (Fietzer i sur., 2016), bez obzira na nacionalnost, rasu, seksualnu orijentaciju, religiju ili neku drugu karakteristiku skupine.

Smatra se da su multikulturalne crte ličnosti važan pokazatelj uspješnog funkcioniranja u kulturalno raznolikom kontekstu, kako u matičnoj zemlji, tako i u inozemnoj okolini (Van der Zee i sur., 2013). Iako navedene karakteristike postaju sve važnije u suvremenom društvu uslijed procesa globalizacije i sve veće heterogenosti društva (Petrović i Vučetić, 2014), do sada su razvijena samo dva empirijski provjerena modela koja ih objašnjavaju (Fietzer i sur., 2020). Fietzer i suradnici (2020) u svom složenom modelu kao pokazatelje multikulturalne ličnosti navode rasni i etnički identitet, socijalnu pravednost i aktivizam, psihološko zdravlje, duhovnost, humor, bliskost s osobama različite seksualne orijentacije te sklonost kulturalno raznolikim prijateljstvima. Navedene su sastavnice poprilično raznolike te su za potrebe ovog istraživanja odabrane one koje su primjerene kontekstu hrvatskog društva te iskustvu akademske mobilnosti. Naime, za rasni i etnički identitet, psihološko zdravlje, humor i duhovnost nisu pronađena istraživanja u kontekstu akademske mobilnosti iz kojih bi proizašle istraživačke pretpostavke. Zbog navedenoga, u kontekstu ovog istraživanja, istražuju se odabrane sastavnice multikulturalne ličnosti koje se odnose na socijalnu pravednost i aktivizam te interpersonalnu kulturalnu otvorenost. *Socijalna pravednost i aktivizam* odnosi se na aktivno promicanje tolerancije i prihvaćanje različitosti u društvu (Fietzer i sur., 2016); primjerice, progovaranje protiv različitih oblika nepravde. Pritom se tolerancija odnosi na istinsko poštovanje i izgrađene odnose s osobama koje su različite prema rasi, religiji ili drugim karakteristikama (Allport, 1979, prema Ponterotto, 2010). Kao sastavnice *interpersonalne kulturalne otvorenosti*, autori navode bliskost s osobama različitih seksualnih orijentacija te bliskost s pripadnicima različitih

kultura. Navedene su sastavnice pokazatelji da osobe poštuju ljude drugačije od sebe, da su sklone s njima stupiti u interakciju te da mogu ostvariti blizak odnos bez obzira na različitosti (Fietzer i sur., 2020).

Ponterotto i suradnici (2008) navode upravo akademsku mobilnost kao primjer intervencije u obrazovanju koja potiče međukulturalni dijalog i izlaže studente različitostima čime može potaknuti razvoj multikulturalnih crta личности. Susret s inozemnim profesorima i suradnja sa studentima i osobljem iz različitih kultura pružaju multikulturalnu atmosferu u sklopu visokog obrazovanja te omogućavaju studentima da u prirodnom okruženju uče kako se ponašati u multikulturalnoj okolini (Vaicekauskas i sur., 2013). Primjerice, istraživanje provedeno u Aziji, pokazalo je da studenti s iskustvom akademske mobilnosti imaju izraženije multikulturalne crte личности u odnosu na studente bez navedenog iskustva (Leong, 2007). Nadalje, istraživanje provedeno na sudionicima akademske mobilnosti pokazalo je da, osim povišenih međukulturalnih vještina, studenti razvijaju i veću otvorenost prema kulturalnoj raznolikosti (Clarke III i sur., 2009). Williams (2009) u kvalitativnom istraživanju na uzorku studenata navodi da iskustvo akademske mobilnosti studentima pomaže u razvoju sposobnosti prilagodbe novoj okolini, razvoju tolerancije, prihvatanja i suradnje s pripadnicima različitih kultura. Za ove se studente također pokazalo da imaju više izraženu kulturalnu inteligenciju (Nguyen i sur., 2018) te interkulturalnu osjetljivost (Anderson i sur., 2006). Kulturalna inteligencija definira se kao sposobnost pojedinca da se prilagodi novim uvjetima okoline koji proizlaze iz različitih kulturalnih utjecaja (Earley i Ang, 2003). Ovu sposobnost autori također smatraju pokazateljem uspješnog funkcioniranja u multikulturalnom kontekstu (Ott i Michailova, 2018), kao i multikulturalne crte личности. Berger (2020) navodi internacionalnu akademsku mobilnost kao primjer prakse koja može razviti sklonost socijalnoj pravednosti te potaknuti mlade na aktivizam. Dugogodišnje, longitudinalno istraživanje sudionika akademske mobilnosti pokazalo je da akademska mobilnost potiče mlade na formiranje raznolikog kruga prijatelja te daljnje istraživanje novih kultura (Dwyer i Peters, 2004).

Sukladno pregledanoj literaturi i dosadašnjim istraživanjima multikulturalnih crta личности te opisanom potencijalu akademske mobilnosti u njihovom oblikovanju, u ovom se istraživanju očekuje da će sudionici akademske mobilnosti imati visoko izražene

multikulturalne crte ličnosti te da će one biti više izražene u odnosu na komparabilnu skupinu mladih koja nije imala iskustvo akademske mobilnosti.

Kognitivna fleksibilnost

Kognitivna fleksibilnost izvršna je funkcija koja ukazuje na fleksibilnost mentalnog seta te se može definirati na nekoliko načina. Primjerice, Dawson i Guare (2018) definiraju kognitivnu fleksibilnost kao sposobnost pojedinca da promijeni plan akcije u slučaju suočavanja s preprekama, pogreškama ili novim informacijama, to jest, da se prilagodi promjenjivim uvjetima u okolini. Osoba koja je kognitivno fleksibilna svjesna je da se u raznim situacijama može ponašati na različite načine, želi se prilagoditi situaciji te je u tome samoefikasna (Martin i Rubin, 1995). Važnost kognitivne fleksibilnosti je u tome što pomaže pri efikasnom rješavanju složenih problema, pronalaženju novih i adaptivnih rješenja u promjenjivim zahtjevima okoline te je važna sastavnica kreativnih ponašanja (Ionescu, 2012). Primjerice, istraživanja su pokazala da se kognitivno fleksibilniji pojedinci bolje nose s promjenama na radnom mjestu (Chung i sur., 2012) te uspješnije prilagođavaju promjenama uslijed traumatskih životnih događaja (Fu i Chow, 2016).

Kognitivna fleksibilnost intenzivno se razvija u predškolskoj dobi te se njezin razvoj nastavlja tijekom adolescencije (Buttelmann i Karbach, 2017). Međutim, istraživanja su pokazala da se kognitivna fleksibilnost može razvijati i dalje tijekom života, u kasnoj adolescenciji i odrasloj dobi. Primjerice, različita iskustva poput fizičke aktivnosti (Masley i sur., 2009), meditacije i *mindfulness-a* (Moore i Malinowski, 2009) te putovanja (De Bloom i sur., 2014) mogu doprinijeti povećanju kognitivne fleksibilnosti. Nadalje, istraživanje Rittera i suradnika (2012) pokazalo je da već i kratkotrajna izloženost neuobičajenim i neočekivanim događajima, čak i putem virtualne stvarnosti, može poboljšati kognitivnu fleksibilnost. Neuobičajeni događaj je pritom definiran kao iskustvo koje se kvalitativno razlikuje od svakodnevnih iskustava koje pojedinac doživljava te kao primjer navode i život u inozemstvu. Boravak u inozemstvu, pa tako i akademska mobilnost, pruža prilike za mnoštvo novih iskustava poput susreta s drugačijim stilom života, slušanja i govorenja stranog jezika, isprobavanja egzotične hrane, razgledavanja drugačijeg prirodnog krajobraza

i mnogih drugih razlika u odnosu na matično mjesto iz kojeg pojedinac dolazi. Iskustvo življenja u inozemstvu je stoga izvan okvira onoga što pojedinac smatra uobičajenim i svakodnevnim, narušava dobro utvrđene kognitivne sheme te potiče stil razmišljanja koji je karakterističan za kognitivnu fleksibilnost (Ritter i sur., 2012). U nepoznatoj okolini javlja se konflikt između poznatih predložaka koje pojedinac ima o kulturi i onih novih s kojima se susreće, što dovodi do kompleksnih kognitivnih promjena koje za cilj imaju što bolju prilagodbu pojedinca (Leung i Chiu, 2010). Bolja prilagodba očituje se u multikulturalnom kontekstu na način da su kognitivno fleksibilniji pojedinci ujedno iskazivali i veću kulturalnu inteligenciju (Bernardo i Presbitero, 2018) te izraženost multikulturalnih crta ličnosti (Ponterotto i sur., 2014). Uspješna prilagodba kognitivno fleksibilnijih pojedinaca može se objasniti i time što kognitivna fleksibilnost omogućava kompetentnost u komunikaciji i razmjeni vrijednosti vlastite i tuđe kulture te učenje ponašanja u različitim kulturama što je važno za generalno funkcioniranje u novoj i drugačijoj okolini (Wang, 2011).

Iako u literaturi nismo pronašli istraživanja direktnog djelovanja akademske mobilnosti na kognitivnu fleksibilnost, postoje brojna istraživanja u području akademske mobilnosti i kreativnosti u čijoj je podlozi kognitivna fleksibilnost (Ionescu, 2012). Primjerice, pokazalo se da sudionici akademske mobilnosti iskazuju kreativno razmišljanje u većoj mjeru u odnosu na studente bez iskustva mobilnosti (Lee i sur., 2012; Leung i Chiu, 2010; Williams, 2009). Sukladno ovim istraživanjima te prikazanoj mogućnosti razvoja kognitivne fleksibilnosti uslijed boravka u inozemstvu (De Bloom i sur., 2014; Ritter i sur., 2012), očekuje se da će sudionici akademske mobilnosti iskazivati višu kognitivnu fleksibilnost u odnosu na mlade bez navedenog iskustva.

Aktivno otvoreno mišljenje

Aktivno otvoreno mišljenje dispozicija je mišljenja koja se odnosi na tendenciju da se uzmu u obzir novi dokazi u suprotnosti sa starim vjerovanjima te mišljenja drugih ljudi prilikom formiranja vlastitog, kao i na ulaganje dovoljne količine vremena u rješavanje problema prije odustajanja (Baron, 1993). U literaturi se ova dispozicija navodi kao glavna sastavnica racionalnog mišljenja (Stanovich i Toplak, 2023). Kao što sam naziv dispozicije sugerira,

osobe otvorenog mišljenja otvoreno prihvaćaju i razmatraju različita stajališta, argumente i informacije te su ih spremne uvažiti prilikom donošenja vlastitih odluka i formiranja stavova što je važna sastavnica kritičkog razmišljanja (Stanovich i West, 1997). Nadalje, osobe s ovom dispozicijom ustraju u prikupljanju i efikasnoj obradi informacija koje im pomažu donijeti uspješnije procjene i zaključke (Haran i sur., 2013). Opisane karakteristike ukazuju na fleksibilno razmatranje različitih koncepata i mogućnost modifikacije vlastitog stila razmišljanja, stoga autori navode da je otvoreno mišljenje ujedno i jedan od pokazatelja kognitivne fleksibilnosti (Sá i sur., 2005). Osnovna razlika ovih dvaju koncepata jest da je aktivno otvoreno mišljenje dispozicija mišljenja ili kognitivni stil koji se odnosi na način procesiranja informacija o okolini (Kozhevnikov, 2007). S druge strane, kognitivna fleksibilnost izvršna je funkcija što označava niz složenih procesa kojima se može objasniti cilju usmjereno, svrhovito ponašanje (Hughes i Graham, 2002).

Svakodnevno donosimo niz odluka i zaključaka pa je otvoreno mišljenje važno u mnogim životnim poljima. Primjerice, Baron (2013) navodi da je aktivno otvoreno mišljenje važno u evaluaciji političkih odluka i odlučivanju kojim političkim izvorima vjerovati, a kojima ne, što je važno u aktivnoj participaciji građana u društvu. Također, aktivno otvoreno mišljenje omogućuje kritički sagledati lažne vijesti koje se plasiraju putem društvenih mreža (Mirhoseini i sur., 2023) što postaje sve važnije s obzirom na popularizaciju ovog medija u širenju informacija relevantnih za različita društvena pitanja diljem svijeta. Osobe aktivno otvorenog mišljenja manje su sklone vjerovanju u teorije zavjere (Swami i sur., 2014), kao i praznovjernom razmišljanju (Stanovich i West, 1997). S druge strane, više su sklone znanstvenom pristupu pri kojemu je važno u obzir uzeti činjenice bez obzira na svoje početno stajalište (Stanovich i Toplak, 2023). Aktivno otvoreno mišljenje omogućava razumijevanje vlastitih pristranosti i otvoreno razmatranje tuđih stajališta bez obzira na različitosti (Stanovich i West, 1997) što pomaže i prilikom uspostavljanja međuljudskih odnosa s osobama koje se kulturološki razlikuju od nas samih. Brislin (2002) također naglašava važnost dubinskog promišljanja o vlastitim i tuđim kulturalnim pristranostima i ponašanjima koja proizlaze iz kulture pojedinca te donošenje zaključaka koji su promišljeni, a ne samo utemeljeni na prvotnom dojmu u međukulturalnim interakcijama. Ovakvo promišljanje dovodi do većeg razumijevanja, prihvaćanja drugačijih stajališta, uspješnije komunikacije i

ostvarivanja odnosa bez obzira na kulturološke razlike. Prema navedenom, jedan od preduvjeta uspješnog snalaženja u međukulturalnim interakcijama jest razumijevanje drugačijih perspektiva i pogleda na svijet bez obzira na vlastita vjerovanja što omogućuje aktivno otvoreno mišljenje.

S obzirom na sve navedene benefite otvorenog mišljenja, istraživači i teoretičari posvetili su pažnju načinima poticanja njegovog razvoja. Stanovich i West (1997) navode da su dispozicije mišljenja fleksibilnije i podložnije promjenama u odnosu na kognitivne sposobnosti što omogućava poučavanje otvorenom mišljenju. Primjerice, Baron (1993) ističe važnost poučavanja studenata aktivnom i otvorenom razmišljanju u sklopu obrazovanja na način da se studente potiče da aktivno pristupe procesu učenja, kritički tragaju za porijeklom znanja o kojemu uče, propitkuju izvore i autoritete u pojedinim područjima te se uključuju u projekte sličnije stvarnim životnim situacijama. Jedan od načina razvoja aktivno otvorenog mišljenja jest kreiranje prostora i stila poučavanja za aktivno učenje u sklopu fakulteta. Pristup učenju uz aktivnosti poput rasprava, projektnog rada i rada u grupama pomaže mladima izraziti svoje mišljenje te uvažiti tuđa što potiče razvoj otvorenog mišljenja (Chen, 2015).

Akadska mobilnost također je primjer aktivnog učenja pri kojemu se studenti suočavaju s iskustvima koja potiču različita polja njihovog razvoja (Yang i sur., 2011). Dugogodišnje longitudinalno istraživanje koje je uključilo preko 3 000 sudionika (Dwyer i Peters, 2004) pokazalo je da akademska mobilnost potiče veću toleranciju neizvjesnosti, promjenu početnih sociopolitičkih stajališta te razumijevanje vlastitih kulturalnih pristranosti, što su sve karakteristike povezane s aktivno otvorenim mišljenjem. Istraživanje među američkim studentima pokazalo je da su studenti nakon studiranja u inozemstvu skloniji refleksivnom razmišljanju (Kauffmann, 1983, prema Ying, 2002). Nadalje, Williams (2009) navodi da iskustvo studiranja u inozemstvu studente čini otvorenijima i znatizeljnijima te potiče razvoj dispozicija mišljenja poput kritičkog razmišljanja te sposobnosti rješavanja problema i donošenja odluka. Sukladno prikazanim istraživanjima i teorijskim postavkama, u ovom se istraživanju pretpostavlja da će sudionici akademske mobilnosti u većoj mjeri iskazati aktivno otvoreno mišljenje u odnosu na komparabilnu skupinu.

Pregledom literature i dosadašnjih istraživanja, uočeno je da je akademska mobilnost vrlo rijetko istraživana tema u Republici Hrvatskoj, a pogotovo u kontekstu psihologije. Nadalje, ovim smo se istraživanjem dotakli multikulturalnih crta ličnosti, sposobnosti kognitivne fleksibilnosti i dispozicije aktivno otvorenog mišljenja koje su se pokazale važnima za funkcioniranje u multikulturalnom kontekstu, ali i kao one karakteristike na koje bi internacionalno iskustvo poput akademske mobilnosti moglo djelovati. Temeljem navedenoga, formiran je cilj istraživanja.

Cilj, problem i istraživačke hipoteze

Cilj ovog istraživanja je doprinijeti boljem razumijevanju nekih karakteristika sudionika akademske mobilnosti na način da će se ispitati razlike u pojedinim karakteristikama između mladih u Republici Hrvatskoj s iskustvom akademske mobilnosti i onih bez iskustva akademske mobilnosti. Temeljem pregleda literature i istraživanja o iskustvu akademske mobilnosti, formuliran je sljedeći problem i hipoteze:

Problem 1. Postoje li razlike u multikulturalnim crtama ličnosti (sklonosti socijalnoj pravednosti i aktivizmu, sklonosti prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura i bliskosti s osobama različitih seksualnih orijentacija), kognitivnoj fleksibilnosti i aktivno otvorenom mišljenju između sudionika s iskustvom akademske mobilnosti i onih bez iskustva akademske mobilnosti.

Hipoteza 1a. Očekuje se statistički značajna razlika u rezultatima Multikulturalnog inventara ličnosti, na subskali sklonosti socijalnoj pravednosti i aktivizmu, subskali sklonosti prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura i subskali bliskosti s osobama različitih seksualnih orijentacija između sudionika s iskustvom akademske mobilnosti i onih bez iskustva akademske mobilnosti, pri čemu će sudionici akademske mobilnosti imati viši rezultat izraženosti navedenih karakteristika u odnosu na sudionike bez iskustva akademske mobilnosti.

Hipoteza 1b. Očekuje se statistički značajna razlika u rezultatu na Skali kognitivne fleksibilnosti između sudionika s iskustvom akademske mobilnosti i onih bez iskustva akademske mobilnosti, pri čemu će sudionici akademske mobilnosti imati viši rezultat na Skali kognitivne fleksibilnosti u odnosu na sudionike bez iskustva akademske mobilnosti.

Hipoteza 1c. Očekuje se statistički značajna razlika u rezultatu na Ljestvici mišljenja aktivno otvorenog uma između sudionika s iskustvom akademske mobilnosti i onih bez iskustva akademske mobilnosti, na način da sudionici akademske mobilnosti imaju viši rezultat na Ljestvici mišljenja aktivno otvorenog uma u odnosu na sudionike bez iskustva akademske mobilnosti.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je ukupno sudjelovalo 436 sudionika. Međutim, zbog njihove premale zastupljenosti u ukupnom uzorku, iz daljnje su analize izostavljena 2 sudionika koji nisu specificirali rod. Zbog odstupanja od definiranog raspona dobi, dodatno je iz analize izostavljeno 19 sudionika. Naime, ciljana skupina za istraživanje bili su mladi rane odrasle dobi koja obuhvaća period u kojemu je moguće sudjelovati u programima akademske mobilnosti. Za gornju je granicu uzet početak perioda mlade odraslosti, točnije, 26 godina (Knežević, 2018). Dodatnih 47 sudionika izostavljeno je iz analize zbog iskustva življenja u inozemstvu tijekom studiranja u trajanju od više od 4 mjeseca, a koje nije bilo dio programa akademske mobilnosti. Naime, na istraživane karakteristike mogu djelovati i ostala internacionalna iskustva života u inozemstvu, a ne samo akademska mobilnost (Sussman, 2002) te se nastojalo kontrolirati njihovo djelovanje na eventualne razlike između ispitivanih skupina. U programu mobilnosti kraćem od jednog semestra sudjelovalo je 16 osoba koje su također izostavljene iz daljnje analize. Konačan uzorak činilo je 352 sudionika, od čega 274 (77.8%) ženskog, a 78 (22.2%) muškog roda, s rasponom dobi od 20 do 26 godina ($M=23.04$, $SD=1.781$). U poduzorku sudionika akademske mobilnosti prevladavaju osobe ženskog roda (82.4%), kao i u poduzorku sudionika bez iskustva akademske mobilnosti (75.5%). Uzorak

obuhvaća mlade od 2. godine studija do alumni studenata koji su diplomirali u posljednje dvije godine. Najviše sudionika pohađa petu (25%) ili drugu (20.5%) akademsku godinu, a najmanje je onih koji su već završili studij (3.41%). U uzorku su bili zastupljeni sadašnji i bivši studenti hrvatskih sveučilišta i veleučilišta u Zagrebu, Rijeci, Zadru, Splitu, Dubrovniku, Osijeku i Puli, a najviše onih sa Sveučilišta u Zagrebu (57.67%) i Sveučilišta u Rijeci (24.14%). U ukupnom uzorku, najviše sudionika obrazovano je ili se obrazuje u području društvenih znanosti (44.4%), zatim tehničkih (17.9%) i humanističkih (11.4%). U skupini sudionika akademske mobilnosti također je najviše pojedinaca obrazovano ili se obrazuje u području društvenih znanosti (49.6%), kao i u skupini bez iskustva akademske mobilnosti (42.1%). U konačnom uzorku, 119 (33.8%) je sudionika programa akademske mobilnosti, dok njih 233 (66.2%) nije imalo iskustvo sudjelovanja u programu akademske mobilnosti. Dio sudionika akademske mobilnosti ($n=46$, 38.7%) naveo je da je trenutno u tijeku akademske mobilnosti, no u trajanju duljem od 4 mjeseca stoga su ostavljeni u daljnjoj analizi. Preostali sudionici izjavili su da su završili s iskustvom akademske mobilnosti. Najviše sudionika s iskustvom mobilnosti, njih 102 (85.71%), sudjelovalo je u Erasmus+ programu, dok su preostali naveli CEEPUS program mobilnosti, Erasmus+ stručnu praksu te Mobilnost u sklopu programa koje je organiziralo strano sveučilište. Najviše, to jest 79% sudionika, kao trajanje mobilnosti navelo je 1 semestar ($n=94$) te je njih 77.3% navelo da su u mobilnosti sudjelovali jedanput ($n=92$). Svi sudionici mobilnosti naveli su kao destinacije europske zemlje, primjerice Portugal ($n=22$), Italiju ($n=19$), Poljsku ($n=12$), Španjolsku ($n=12$), Sloveniju ($n=10$), Republiku Češku ($n=9$), Austriju ($n=8$), Tursku ($n=7$) i Njemačku ($n=5$).

Instrumenti

Sociodemografski podaci

Za potrebe ovog istraživanja sastavljen je upitnik koji je ispitivao sljedeće sociodemografske varijable: rod, dob, godinu studija ili alumni status, sveučilište ili veleučilište te fakultet i smjer studija. Pitanja o iskustvu akademske mobilnosti prikazana su samo onim sudionicima koji su označili da su sudjelovali ili sudjeluju u programu akademske mobilnosti u trajanju

od barem jednog semestra. Čestice kojima se ispitivalo iskustvo akademske mobilnosti su: naziv programa, trajanje mobilnosti, učestalost sudjelovanja u programima akademske mobilnosti te država programa akademske mobilnosti.

Multikulturalni inventar ličnosti (MPI-34)

Za procjenu multikulturalnih crta ličnosti korišten je MPI-34, skraćena verzija Multikulturalnog inventara ličnosti (*Multicultural Personality Inventory - 34*; Fietzer i Ponterotto, 2022). MPI-34 predstavlja operacionalizaciju teorije o multikulturalnoj ličnosti (Ponterotto, 2010). Upitnik se sastoji od 34 čestice koje sudionik procjenjuje na skali Likertovog tipa od 1 do 5 pri čemu 1 označava „uopće se ne slažem”, a 5 „u potpunosti se slažem”. Za potrebe provedenog istraživanja, kao što je prethodno opisano u uvodnom dijelu, odabrane su subskale sklonosti socijalnoj pravednosti i aktivizmu (4 čestice), sklonosti prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura (5 čestica) te bliskosti s osobama različitih seksualnih orijentacija (5 čestica). Primjer čestice za subskalu sklonosti socijalnoj pravednosti i aktivizmu je „*Progovaram protiv diskriminacije koju primijetim (primjerice: rasizma, seksizma, homofobije, ageizma).*“, za sklonost prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura „*Osjećam se dosta povezano s nekim članovima drugačijih rasnih skupina od moje.*“ te za bliskost s osobama različitih seksualnih orijentacija „*Prihvaćam i razumijem osobe koje su homoseksualne orijentacije.*“. Rezultat na pojedinoj subskali dobiva se računanjem prosjeka rezultata na česticama koje se odnose na tu subskalu. Viši rezultat na pojedinoj subskali ukazuje na višu izraženost pojedine multikulturalne crte ličnosti. Pouzdanost unutarnje konzistencije subskala, odnosno Cronbachovi alfa koeficijenti prema validacijskom istraživanju autora (Fietzer i Ponterotto, 2022) iznose: .85 za sklonost socijalnoj pravednosti i aktivizmu, .82 za bliskost s osobama različitih seksualnih orijentacija te .83 za sklonost prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura. U provedenom istraživanju Cronbachovi alfa koeficijenti su zadovoljavajući te iznose .88 za sklonost socijalnoj pravednosti i aktivizmu, .82 za bliskost s osobama različitih seksualnih orijentacija te .83 za sklonost prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura.

Inventar ličnosti od 10 čestica (TIPI-10)

Dimenzije ličnosti mjerene su Inventarom ličnosti od 10 čestica (*Ten-Item Personality Inventory*; Gosling i sur., 2003) koji je utemeljen na petofaktorskom modelu ličnosti (Gosling i sur., 2003). Prema autoru, navedeni upitnik prikladan je za korištenje kada dimenzije ličnosti koje obuhvaća nisu primarni fokus ispitivanja, kao što je to slučaj u ovom istraživanju gdje se upitnik upotrebljava u svrhu preliminarne analize ispitivanih skupina. Preciznije, skupina sudionika akademske mobilnosti i skupina sudionika bez iskustva akademske mobilnosti uspoređene su prema širokim dimenzijama ličnosti kako bi se provjerilo postoje li određene razlike među skupinama koje bi eventualno mogle djelovati na razlike u istraživačkim varijablama. Za svaku dimenziju ličnosti (ekstraverziju, emocionalnu stabilnost, ugodnost, savjesnost i otvorenost prema iskustvu) u upitniku se nalaze po dvije čestice s po dva primjera osobina (npr. „*pouzdan, samodiscipliniran*”). Također, za svaku je dimenziju potrebno rekodirati po jednu česticu (npr. „*rezerviran, tih*”) prije računanja ukupnog rezultata. Sudionik svih 10 čestica upitnika procjenjuje na skali Likertovog tipa od 1 („izrazito se ne slažem”) do 7 („izrazito se slažem”). Ukupni rezultat formira se na temelju aritmetičke sredine rezultata na česticama koje se odnose na pojedinu dimenziju pri čemu viši rezultat ukazuje na višu izraženost pojedine dimenzije. S obzirom na kratkoću upitnika, autori pri komentiranju pouzdanosti u obzir uzimaju koeficijente test-retest pouzdanosti koji su u validacijskom istraživanju za svaku pojedinu dimenziju iznosili .70 ili više, izuzev dimenzije otvorenosti prema iskustvu za koju je pouzdanost .62 (Gosling i sur., 2003). Također se pokazalo da upitnik ima zadovoljavajuću konvergentnu valjanost s obzirom na postojeće mjere dimenzija ličnosti iz petofaktorskog modela (Gosling i sur., 2003). U provedenom su istraživanju dobivene uglavnom niske vrijednosti Cronbachovog alfa koeficijenta unutarnje pouzdanosti. Konkretnije, .68 za ekstraverziju, .45 za otvorenost, .58 za emocionalnu stabilnost, .21 za ugodnost te .56 za savjesnost.

Skala kognitivne fleksibilnosti

Za procjenu kognitivne fleksibilnosti korištena je Skala kognitivne fleksibilnosti (*Cognitive flexibility scale*; Martin i Rubin, 1995). Skala sadrži 12 čestica (npr. „*Mogu pronaći odgovarajuća rješenja za naizgled nerješive probleme.*”) koje sudionik treba procijeniti na skali Likertovog tipa od 1 („u potpunosti se ne slažem”) do 6 („u potpunosti se slažem”). Ukupno je potrebno rekodirati četiri čestice prije računanja ukupnog rezultata (npr. „*Teško mi je upotrijebiti svoje znanje o nekoj temi u stvarnim životnim situacijama.*”). Ukupni rezultat na skali formira se na temelju zbroja rezultata svih 12 čestica, stoga je moguće ostvariti rezultat od 12 do 72. Viši rezultat ukazuje na višu izraženost kognitivne fleksibilnosti. U prijašnjim istraživanjima Cronbachov alfa koeficijent unutarnje pouzdanosti iznosio je .79 (Chesebro i Martin, 2003) i .82 (Madlock i sur., 2007). U ovom istraživanju, dobiveni Cronbachov alfa koeficijent pouzdanosti iznosi .80 što ukazuje na zadovoljavajuću pouzdanost.

Ljestvica mišljenja aktivno otvorenog uma (AOT)

Za procjenu aktivno otvorenog mišljenja korištena je Ljestvica mišljenja aktivno otvorenog uma (*Actively Open-Minded Thinking Scale - AOT*; Stanovich i Toplak, 2023). Ljestvica sadrži 13 čestica (npr. „*Ljudi bi uvijek trebali uzeti u obzir dokaze koji se protive njihovom mišljenju.*”) koje sudionik treba procijeniti na skali Likertovog tipa od 1 („u potpunosti se ne slažem”) do 6 („u potpunosti se slažem”). Prije računanja konačnog rezultata, potrebno je rekodirati 8 čestica (npr. „*Promjena vlastitog mišljenja je znak slabosti.*”). Ukupni rezultat na skali je suma rezultata na svih 13 čestica te sudionik može ostvariti rezultat od 13 do 78. Viši rezultat na skali ukazuje na veću izraženost aktivno otvorenog mišljenja. Pouzdanost unutarnje konzistencije AOT skale koju navode autori jest .84 (Stanovich i Toplak, 2023). U ovom istraživanju pouzdanost skale je zadovoljavajuća na što ukazuje dobiveni Cronbachov alfa koeficijent pouzdanosti koji iznosi .71.

Postupak

Za potrebe istraživanja, kreiran je *online* upitnik korištenjem alata *Google forms*. Upitnik je sadržavao uputu i sve prethodno opisane skale. U uputi je sudionicima navedena svrha istraživanja, okvirno trajanje ispunjavanja upitnika i kontakt podaci za slučaj upita u vezi s istraživanjem. Naglašeno je da je istraživanje anonimno i dobrovoljno, da nema točnih i netočnih odgovora, da sudionici mogu odustati od istraživanja u bilo kojem trenutku, da su odgovori povjerljivi te da će se analizirati na razini grupe, a ne na pojedinačnoj razini. Nakon upute, u upitniku su navedena pitanja vezana uz sociodemografske varijable, iskustvo akademske mobilnosti, MPI-34, TIPI, AOT i CFS. Prije svake skale navedena je i uputa za njezino rješavanje. Poveznica za ispunjavanje upitnika podijeljena je na društvenim mrežama, u *Facebook* grupe različitih gradova u Republici Hrvatskoj u kojima su ciljana skupina mladi. Također, zamolba za istraživanje poslana je putem elektroničke pošte udrugama koje surađuju s mladima i projektima za mobilnost te uredima za međunarodnu suradnju fakulteta svih sveučilišta u RH koji su zamoljeni proslijediti upitnik studentima. Sudionicima je na kraju ispunjavanja upitnika zahvaljeno na sudjelovanju.

Rezultati

Rezultati istraživanja obrađeni su korištenjem računalnog programa *IBM SPSS Statistics*. Prije usporedbe rezultata sudionika s iskustvom akademske mobilnosti i sudionika bez iskustva akademske mobilnosti prema postavljenom istraživačkom problemu, provedene su preliminarne analize kako bi se provjerilo razlikuju li se ove dvije skupine po rodu, dobi te širokim dimenzijama ličnosti. Prema dobivenim rezultatima ove dvije skupine sudionika ne razlikuju se značajno po rodu ($\chi^2(1, N=352)=2.122; p=.145$), to jest, u obje je skupine podjednak omjer osoba ženskog i muškog roda. S obzirom na nezadovoljene pretpostavke za provođenje parametrijskih postupaka, to jest pretpostavke o normalitetu distribucija i homogenosti varijanci za varijable dobi i dimenzija ličnosti, za usporedbu skupina proveden je neparametrijski postupak Mann-Whitney U-test. Navedeni postupak testira pripadaju li

dva uzorka populaciji s istim medijanom te osnovu za testiranje razlika između grupa predstavlja suma rangova dviju skupina (Petz, 2004).

Tablica 1

Deskriptivni podaci i usporedba skupina po dobi i dimenzijama ličnosti u sklopu preliminarne analize ($N_{mob}=119$, $N_{ne-mob} = 233$)

	<i>C</i>	<i>M</i> rang	Suma rangova	<i>U</i>	<i>z</i> -vrijednost
Dob				9494.5	-4.907**
Mobilnost	24	213.21	25372.5		
Ne-mobilnosti	23	157.75	36755.5		
Ekstraverzija				13114.5	-0.833
Mobilnost	4.5	182.79	21752.5		
Ne-mobilnost	4.5	173.29	40375.5		
Emocionalna stabilnost				13525	-0.377
Mobilnost	4.5	173.66	20665		
Ne-mobilnost	4.5	177.95	41463		
Ugodnost				13091.5	-0.861
Mobilnost	5	170.01	20231.5		
Ne-mobilnost	5	179.81	41896.5		
Savjesnost				13690.5	-0.193
Mobilnost	5.5	177.95	21776.5		
Ne-mobilnost	5.5	175.76	40951.5		
Otvorenost prema iskustvu				12551	-1.808
Mobilnost	6	190.05	22616		
Ne-mobilnost	6	169.58	39512		

Legenda: Mobilnost = sudionici s iskustvom akademske mobilnosti, Ne-mobilnost = sudionici bez iskustva akademske mobilnosti, *C* = medijan; *U* = Mann-Whitney U test; ** $p < .01$

Kao što je vidljivo u Tablici 1, utvrđena je statistički značajna razlika u dobi sudionika između skupina. Međutim, u obje je skupine uzak raspon dobi (od 20 do 26 godina) te sudionici pripadaju istoj razvojnoj fazi, točnije ranoj odrasloj dobi (Berk i sur., 2008). Usporedba rezultata sudionika na svih pet širokih dimenzija ličnosti, prikazana u Tablici 1, ukazuje na to da se sudionici ovih dviju skupina ne razlikuju statistički značajno u ekstraverziji, emocionalnoj stabilnosti, ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti prema iskustvu. S obzirom na to da rezultati preliminarne analize ukazuju na sličnost istraživanih skupina po relevantnim varijablama, nastavljeno je s daljnjom analizom.

Tablica 2

Deskriptivni podaci istraživanih varijabli po skupinama ($N_{mob}=119$, $N_{ne-mob} = 233$)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>C</i>	<i>R_{min-max}</i>	<i>TR</i>	<i>K-S</i>
Socijalna pravednost i aktivizam					1 - 5	
Mobilnost	4.091	0.902	4.2	1.4 - 5		0.157**
Ne-mobilnost	3.764	1.16	4	1 - 5		0.147**
Sklonost prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura					1 - 5	0.117**
Mobilnost	3.76	0.906	3.8	1.6 - 5		0.098**
Ne-mobilnost	2.902	0.945	2.8	1 - 5		
Bliskost s osobama različitih seksualnih orijentacija					1 - 5	0.21**
Mobilnost	4.372	0.699	4.75	1.75 - 5		0.158**
Ne-mobilnost	3.941	1.058	4.25	1 - 5		
Kognitivna fleksibilnost					12 - 72	
Mobilnost	55.798	7.479	56	31 - 71		0.096**
Ne-mobilnost	54.348	8.122	54	17 - 72		0.071**
Aktivno otvoreno mišljenje					13 - 78	
Mobilnost	61.622	6.884	62	37 - 76		0.077
Ne-mobilnost	60.906	6.597	61	40 - 76		0.059*

Legenda: Mobilnost = sudionici s iskustvom akademske mobilnosti, Ne-mobilnost = sudionici bez iskustva akademske mobilnosti, *C* = medijan; *TR* = teorijski raspon; ** $p < .01$, * $p < .05$

U Tablici 2 prikazani su rezultati Kolmogorov-Smirnovljevog testa kojim je utvrđeno da distribucija rezultata na svim istraživanim varijablama, izuzev rezultata aktivno otvorenog mišljenja kod sudionika s iskustvom akademske mobilnosti, statistički značajno odstupa od normalne distribucije kod obje skupine sudionika. Uz navedeno, nije zadovoljen preduvjet o homogenosti varijanci rezultata socijalne pravednosti i aktivizma te bliskosti s osobama različitih seksualnih orijentacija. Zbog narušenosti navedenih pretpostavki, za utvrđivanje razlika u istraživanim varijablama između sudionika akademske mobilnosti i sudionika bez iskustva akademske mobilnosti, korištena je neparametrijska metoda Mann-Whitney U test kao i u postupku preliminarne analize.

Tablica 3

Usporedba skupina prema istraživanim varijablama ($N_{mob}=119$, $N_{ne-mob} = 233$)

	<i>C</i>	<i>M</i> rang	Suma rangova	<i>U</i>	<i>z</i>
Socijalna pravednost i aktivizam				11903	-2.184*
Mobilnost	4.2	192.97	22964		
Ne-mobilnost	4	168.09	39164		
Sklonost prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura				7201	-7.39**
Mobilnost	3.8	232.49	27666		
Ne-mobilnost	2.8	147.91	34462		
Bliskost s osobama različitih s. orijentacija				10837.5	-3.398**
Mobilnost	4.75	201.93	24029.5		
Ne-mobilnost	4.25	163.51	38098.5		
Kognitivna fleksibilnost				12263.5	-1.773
Mobilnost	56	189.95	22603.5		
Ne-mobilnost	54	169.63	39524.5		
Aktivno otvoreno mišljenje				12813	-1.165
Mobilnost	62	185.33	22054		
Ne-mobilnost	61	171.99	40074		

Legenda: Mobilnost = sudionici s iskustvom akademske mobilnosti, Ne-mobilnost = sudionici bez iskustva akademske mobilnosti, *C* = medijan; *U* = Mann-Whitney U test;

** $p < .01$, * $p < .05$

Mjere centralne tendencije (Tablica 2) ukazuju na visoku izraženost sklonosti bliskosti s osobama različitih seksualnih orijentacija te socijalnoj pravednosti i aktivizmu kod obje istraživane skupine. Kognitivna fleksibilnost i aktivno otvoreno mišljenje kod obje su se skupine sudionika također pokazale više izraženima u odnosu na prosječni rezultat koji je moguće ostvariti. U svim je ispitivanim varijablama skupina sudionika akademske mobilnosti postigla nešto viši rezultat u odnosu na sudionike bez iskustva akademske mobilnosti te je statistička značajnost navedene razlike provjerena Mann-Whitney U testom. Analizom rezultata prikazanih u Tablici 3, utvrđeno je postojanje statistički značajne razlike u sve tri istraživane sastavnice multikulturalnih crta ličnosti sukladno postavljenoj istraživačkoj hipotezi (Hipoteza 1a). Preciznije, sudionici akademske mobilnosti iskazuju veću sklonost prema socijalnoj pravednosti i aktivizmu, sklonosti prijateljstvu s pripadnicima različitih kultura i bliskosti s osobama različitih seksualnih orijentacija u odnosu na sudionike bez iskustva akademske mobilnosti. Međutim, izračunata veličina efekta za razlike između

skupina, prema Cohenovim je kriterijima (Cohen, 2013) mala za socijalnu pravednost i aktivizam ($r=.116$) te bliskost s osobama različitih seksualnih orijentacija ($r=.181$). Veličina efekta za varijablu prijateljstva s pripadnicima različitih kultura ($r=.394$) ukazuje na umjereni efekt. Nadalje, rezultati ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika u kognitivnoj fleksibilnosti i aktivno otvorenom mišljenju između sudionika akademske mobilnosti i sudionika bez iskustva akademske mobilnosti što nije u skladu s preostale dvije istraživačke hipoteze (Hipoteza 1b i Hipoteza 1c).

Rasprava

Cilj provedenog istraživanja bio je doprinijeti boljem razumijevanju nekih karakteristika sudionika akademske mobilnosti u Republici Hrvatskoj na način da se sudionici akademske mobilnosti usporede s mladima bez iskustva akademske mobilnosti po pojedinim karakteristikama. Pregledom literature o internacionalnim iskustvima, boravku u inozemstvu, kao i akademskoj mobilnosti, izabrani su oni konstrukti za koje se pokazalo da imaju potencijal promjene uslijed izloženosti internacionalnom, multikulturalnom kontekstu. Stoga su iz područja ličnosti izabrane multikulturalne crte ličnosti, od kognitivnih funkcija kognitivna fleksibilnost te od mogućih dispozicija mišljenja, aktivno otvoreno mišljenje. Za sve je navedene karakteristike bilo pretpostavljeno da će biti izraženije kod sudionika s iskustvom akademske mobilnosti u odnosu na sudionike bez iskustva mobilnosti.

Usporedba skupina i analiza njihovih rezultata pokazala je da sudionici akademske mobilnosti postižu statistički značajno više rezultate na sve tri ispitane karakteristike multikulturalne ličnosti. Preciznije, pokazalo se da su otvoreniji prijateljstvu i bliskosti s osobama koje su različitih seksualnih orijentacija ili pripadnici različitih kultura, što autori teorije o multikulturalnoj ličnosti još nazivaju i pokazateljima kulturalne otvorenosti u međuljudskim odnosima (Fietzer i Ponterotto, 2022). Treća ispitivana karakteristika, sklonost socijalnoj pravednosti i aktivizmu također se, u skladu s postavljenom hipotezom, pokazala izraženijom kod sudionika akademske mobilnosti. Navedeni nalazi u skladu su s istraživanjem u kojemu su sudionici akademske mobilnosti pokazali da iskustvo mobilnosti

potiče studente na toleranciju, prihvaćanje ljudi drugačijih od sebe, suradnju s osobama iz različitih kultura te razumijevanje različitih internacionalnih i društvenih pitanja (Williams, 2009). Također, veliko longitudinalno istraživanje u trajanju od 50 godina s više od 3 000 sudionika, pokazalo je da je akademska mobilnost životno iskustvo koje potiče mlade na prihvaćanje i sklapanje bliskih odnosa s ljudima koji se razlikuju od njih samih te da potiče daljnje upoznavanje novih kultura (Dwyer i Peters, 2004). Rezultati su i u skladu s istraživanjem iskustva mobilnosti studenata u kojemu se pokazalo da akademska mobilnost potiče interkulturalnu osjetljivost koja se odnosi na prihvaćanje i razumijevanje pripadnika različitih kultura (Anderson i sur., 2006).

Sudionici akademske mobilnosti i mladi bez iskustva mobilnosti također su uspoređeni na temelju kognitivne fleksibilnosti i aktivno otvorenog mišljenja. Međutim, analizom rezultata, pokazalo se da se skupine ne razlikuju statistički značajno u ovim karakteristikama što je u suprotnosti s postavljenim istraživačkim hipotezama. Dosadašnja su istraživanja pokazala da akademska mobilnost potiče studente na razvoj kritičkog razmišljanja (Williams, 2009), promjenu početnih stajališta i razumijevanje vlastitih pristranosti (Dwyer i Peters, 2004). Također, u usporedbi sa studentima bez iskustva mobilnosti, sudionici akademske mobilnosti više su izražavali kreativno razmišljanje i ponašanje u čijoj je podlozi kognitivna fleksibilnost (Lee i sur., 2012). Obje su skupine u ovom istraživanju pokazale iznadprosječne rezultate na mjerama kognitivne fleksibilnosti i aktivno otvorenog mišljenja (Tablica 2) stoga je moguće da su sudionici i prije samog sudjelovanja u akademskoj mobilnosti imali već izražene navedene karakteristike te nije došlo do dodatnog povećanja. Također, kognitivna fleksibilnost i aktivno otvoreno mišljenje intenzivno se razvijaju u ranoj predškolskoj dobi i adolescenciji pa je moguće da su u ranoj odrasloj dobi manje podložne promjenama uslijed iskustva poput akademske mobilnosti u usporedbi s primjerice multikulturalnim crtama ličnosti.

Istraživački doprinosi, ograničenja i preporuke za daljnja istraživanja

Provedeno istraživanje daje detaljniji uvid u iskustvo akademske mobilnosti i njegove sudionike što je do sada u Republici Hrvatskoj vrlo rijetko istraživano. Navedena je skupina specifična jer proživljava kvalitativno vrlo različito iskustvo u odnosu na studiranje na matičnoj instituciji u zemlji porijekla te joj se u inozemnim istraživanjima pridaje sve više pažnje (Wells, 2014). Također, istraženi konstrukti za cilj imaju potaknuti dublju analizu djelovanja akademske mobilnosti na njezine sudionike s obzirom na to da akademska mobilnost nudi mnoštvo benefita za osobni rast i razvoj, a ne samo benefite jezične i akademske prirode. Primjerice, sudionici akademske mobilnosti u ovom su istraživanju pokazali izraženu otvorenost prema različitostima te sklonost razumijevanju i borbi za društvena pitanja. Navedene su karakteristike aktivnih i odgovornih građana i sudionika društva u kojemu su različitosti dobrodošle te u kojemu se svatko može osjećati prihvaćeno bez obzira na religiju, seksualnu orijentaciju, nacionalnost ili neko drugo obilježje. Većinsko hrvatsko društvo je pretežito homogeno po narodnosti, no i u Republici Hrvatskoj izloženi smo mnoštvu različitosti. Primjerice, u Republici Hrvatskoj živi preko 300 tisuća pripadnika različitih narodnosti. Godišnje nas posjeti više milijuna turista iz zemalja diljem svijeta te se godišnje iz inozemstva doseli više od 25 tisuća ljudi (Državni zavod za statistiku, 2023). U kontekstu poslovanja, u Republici Hrvatskoj mnogi zaposlenici surađuju s inozemnim kolegama u sklopu poslovne suradnje s internacionalnim kompanijama (Kliment i Knežević, 2004). Naravno, u našem se društvu prožimaju i druge razlike koje proizlaze iz različitih religijskih pripadnosti, seksualnih orijentacija, političkih stavova i drugog, a ne samo različite zemlje porijekla. Zbog svega navedenoga, itekako je bitno razvijati otvorenost, toleranciju i zajedništvo, prihvaćati različitosti i uspješno funkcionirati u multikulturalnom kontekstu, a akademska mobilnost upravo je moguća intervencija koja bi mogla pomoći razvoju navedenih kompetencija.

S druge strane, provedeno istraživanje nije eksperimentalne prirode što onemogućava donošenje zaključaka o uzročno-posljedičnim vezama između istraživanih varijabli. U istraživanju je preliminarnim analizama provjereno da se dvije istraživane skupine, to jest sudionici bez iskustva mobilnosti i oni s iskustvom mobilnosti, ne razlikuju značajno po

zastupljenosti muškaraca i žena te po širokim dimenzijama ličnosti, kao i da su podjednake dobi. Također, iz analize su izuzeti sudionici s iskustvom življenja u inozemstvu koje nije bilo povezano s akademskom mobilnošću. Međutim, kako bi se smanjila vjerojatnost da su na rezultate djelovale neke druge relevantne karakteristike koje nisu kontrolirane, u budućim bi istraživanjima bilo korisno provesti istraživanje unutar skupina s dvokratnim ispitivanjem. Preciznije, ispitati istraživane karakteristike na sudionicima prije odlaska na akademsku mobilnost te ponovno nakon povratka s mobilnosti kako bi se istražile eventualne promjene. Također, istraživanja su pokazala da iskustvo akademske mobilnosti ne djeluje na jednak način na sve sudionike programa (Netz, 2021). Neki istraživači zaključuju da bi poticanje razvoja određenih kognitivnih funkcija, poput kognitivne fleksibilnosti moglo potaknuti i uspješnije funkcioniranje u kulturalno raznolikom kontekstu (Bernardo i Presbitero, 2018). Zbog navedenoga bi bilo zanimljivo ispitati postoje li određene razlike među sudionicima akademske mobilnosti različite kognitivne fleksibilnosti u snalaženju u novoj okolini, razvoju multikulturalnih crta ličnosti, kulturalne inteligencije ili nekog drugog pokazatelja funkcioniranja u multikulturalnom kontekstu. Također, pojedinci s izraženim aktivnim otvorenim mišljenjem manje su skloni pristranostima vezanima uz kulturu zbog čega je moguće da će tijekom programa mobilnosti, oni sudionici koji imaju više izraženo aktivno otvoreno mišljenje, ostvariti više uspješnih interakcija s pripadnicima različitih kultura te biti otvoreniji u slušanju i uvažavanju novih i drugačijih stajališta. Nadalje, Sussman (2002) navodi kako se privremeni život u inozemstvu može proučavati kroz četiri stadija: pripremu za odlazak, boravak u inozemstvu, pripremu za povratak i povratak u matičnu državu stoga bi bilo zanimljivo istražiti sudionike mobilnosti i njihove karakteristike u svakoj od navedenih faza. Primjerice, saznati u kojoj se fazi točno događa najveća promjena u odnosu na period prije iskustva mobilnosti.

Nadalje, istraživanje je provedeno *online* zbog čega je smanjena mogućnost kontrole sudionika, primjerice, provjera jesu li shvatili uputu i prema njoj davali odgovore, jesu li višestruko rješavali upitnik, davali iskrene odgovore na sociodemografska pitanja te jesu li imali neke vanjske distrakcije koje su ih ometale prilikom rješavanja upitnika. U daljnjim bi istraživanjima, bilo korisno i kvalitativno ispitati sudionike, primjerice, metodom intervjua ili fokus grupe, kako bi se dobio dubinski uvid u njihovo iskustvo te pojavila neka nova

istraživačka pitanja koja nisu obuhvaćena unaprijed pripremljenim upitnikom kao u slučaju s kvantitativnim metodama. Nadalje, uzorak istraživanja je prigodan, to jest, sudjelovanju su pristupili oni sudionici koji su ga imali priliku vidjeti na pojedinoj društvenoj mreži ili kojima je poslan e-mail od strane fakulteta. Također, u obje je skupine sudionika, kod sudionika akademske mobilnosti i sudionika bez iskustva akademske mobilnosti, značajno više žena nego muškaraca te osoba koje se obrazuju u društvenim znanostima što je i očekivano s obzirom na to da se pokazalo da su žene i osobe s društvenih usmjerenja motiviranije za sudjelovanje u istraživanjima.

Iz navedenoga proizlazi da istraživanje doprinosi boljem uvidu u rjeđe istraživanu skupinu sudionika akademske mobilnosti te nastoji istražiti potencijalni doprinos navedenog programa u osobnom razvoju mladih. Također, može koristiti u poticanju daljnjeg istraživanja teme akademske mobilnosti te promoviranju navedenog programa među mladima. Potrebno je uzeti u obzir raspravljena metodološka ograničenja provedenog istraživanja te rezultate nadopuniti daljnjim istraživanjima.

Zaključak

Provedenim se istraživanjem nastojalo ispitati postoje li razlike u određenim karakteristikama između mladih s iskustvom akademske mobilnosti i komparabilne skupine mladih bez iskustva mobilnosti. Konkretnije, ispitati razlike u određenim sastavnicama multikulturalne ličnosti, kognitivnoj fleksibilnosti i aktivno otvorenom mišljenju. Rezultati su potvrdili postavljenu hipotezu o postojanju razlike u multikulturalnim crtama ličnosti između ispitivanih skupina, na način da su sudionici akademske mobilnosti postigli značajno više rezultate na sklonosti socijalnoj pravednosti i aktivizmu te otvorenosti i bliskosti prema pripadnicima različitih kultura ili osobama različitih seksualnih orijentacija. Suprotno očekivanju, nije utvrđena statistički značajna razlika u kognitivnoj fleksibilnosti i aktivno otvorenom mišljenju između ispitivanih skupina te su obje skupine imale visoko izražene navedene karakteristike. Dobiveni rezultati pružaju dublji uvid u karakteristike sudionika

akademske mobilnosti, no potrebno ih je razmatrati uzimajući u obzir raspravljena metodološka ograničenja.

Literatura

- Anderson, P. H., Lawton, L., Rexeisen, R. J. i Hubbard, A. C. (2006). Short-term study abroad and intercultural sensitivity: A pilot study. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(4), 457-469.
- Agencija za mobilnost i programe Europske unije (2023). <https://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/programi/>
- Andrews, G., Page, A. C. i Neilson, M. (1993). Sending your teenagers away: Controlled stress decreases neurotic vulnerability. *Archives of General Psychiatry*, 50(7), 585-589.
- Baron, J. (1993). Why Teach Thinking?-An Essay. *Applied Psychology*, 42(3), 191-214.
- Baron, J. (2013). Actively open-minded thinking in politics. *Cognition*, 188, 8-18.
- Berger, L. M. (2020). *Social justice and international education: Research, practice, and perspectives*. NAFSA.
- Berk, L. E., Keresteš, G., Jagodić, G. K. i Čorkalo, D. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Bernardo, A. B. i Presbitero, A. (2018). Cognitive flexibility and cultural intelligence: Exploring the cognitive aspects of effective functioning in culturally diverse contexts. *International Journal of Intercultural Relations*, 66, 12-21.
- Brislin, R. (2002). Encouraging depth rather than surface processing about cultural differences through critical incidents and role plays. *Online readings in psychology and culture*, 7(1), 2.
- Buttelmann, F. i Karbach, J. (2017). Development and plasticity of cognitive flexibility in early and middle childhood. *Frontiers in Psychology*, 8, 1040.

- Chen, C. S. i Farruggia, S. (2002). Culture and adolescent development. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1), 1-12.
- Chen, V. (2015). "There is No single right answer": the potential for active learning classrooms to facilitate actively open-minded thinking. *Collected Essays on Learning and Teaching*, 8, 171-180.
- Chesebro, J. L. i Martin, M. M. (2003). The relationship between conversational sensitivity, cognitive flexibility, verbal aggressiveness and indirect interpersonal aggressiveness. *Communication Research Reports*, 20(2), 143-150.
- Chung, S. H., Su, Y. F. i Su, S. W. (2012). The impact of cognitive flexibility on resistance to organizational change. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 40(5), 735-745.
- Clarke III, I., Flaherty, T. B., Wright, N. D. i McMillen, R. M. (2009). Student intercultural proficiency from study abroad programs. *Journal of Marketing Education*, 31(2), 173-181.
- Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Academic Press.
- Costa Jr, P. T. i McCrae, R. R. (2017). The NEO Inventories as instruments of psychological theory. *The Oxford handbook of the five factor model*, 11-37.
- Dawson, P. i Guare, R. (2018). *Executive skills in children and adolescents: A practical guide to assessment and intervention*. Guilford Publications.
- De Bloom, J., Ritter, S., Kühnel, J., Reinders, J. i Geurts, S. (2014). Vacation from work: A 'ticket to creativity'? The effects of recreational travel on cognitive flexibility and originality. *Tourism Management*, 44, 164-171.
- Državni zavod za statistiku (2023). *Statistički podaci*. <https://podaci.dzs.hr/hr/>
- Državni zavod za statistiku (2021). *Statistički podaci*. <https://podaci.dzs.hr/hr/>

- Dwyer, M. M. i Peters, C. K. (2004). The benefits of study abroad. *Transitions Abroad*, 37(5), 56-58.
- Earley, P. C. i Ang, S. (2003). Cultural intelligence: Individual interactions across cultures.
- European Parliament and Council (2006). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on transnational mobility within the Community for education and training purposes: European Quality Charter for Mobility. *Official Journal of the European Union*, 394(5).
- European Commission (2022). *Factsheets and statistics on Erasmus+*. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/statistics-and-factsheets>
- Fietzer, A. W. i Ponterotto, J. G. (2022). Item Response Analysis, Invariance, and Validation of the Multicultural Personality Inventory. *The Counseling Psychologist*, 50(7), 942-980.
- Fietzer, A. W., Black, N., Ponterotto, J. G., Magaldi, D., Lipari, K., Pratt, A. i Dillon Jr, G. L. (2020). The Multicultural Personality Inventory–Short Form: Development and Validation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 53(3), 165-181.
- Fietzer, A. W., Ponterotto, J. G., Jackson, M. A. i Bolgatz, J. (2016). Cultural adjustment and social justice behaviour: The role of individual differences in multicultural personality. *European Journal of Personality*, 30(6), 552-563.
- Fu, F. i Chow, A. (2016). Traumatic exposure and psychological well-being: The moderating role of cognitive flexibility. *Journal of Loss and Trauma*, 22(1), 24-35.
- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J. i Swann Jr, W. B. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 504-528.
- Haran, U., Ritov, I. i Mellers, B. A. (2013). The role of actively open-minded thinking in information acquisition, accuracy, and calibration. *Judgment and Decision Making*, 8(3), 188-201.

- Hughes, C. i Graham, A. (2002). Measuring executive functions in childhood: Problems and solutions?. *Child and adolescent mental health*, 7(3), 131-142.
- Ionescu, T. (2012). Exploring the nature of cognitive flexibility. *New Ideas in Psychology*, 30(2), 190-200.
- Kliment, A. i Knežević, B. (2004). Primjena poslovnih uredskih normi EU u poslovanju RH. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 2(1), 121-142.
- Knežević, M. (2018). When Do We Become Adults? Review of Theory, Research and Recent Advances from an Interdisciplinary Perspective. *Psihologijske teme*, 27(2), 267-289.
- Kozhevnikov, M. (2007). Cognitive styles in the context of modern psychology: toward an integrated framework of cognitive style. *Psychological bulletin*, 133(3), 464.
- Larsen, R. J. i Buss, DM (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lee, C. S., Therriault, D. J. i Linderholm, T. (2012). On the cognitive benefits of cultural experience: Exploring the relationship between studying abroad and creative thinking. *Applied Cognitive Psychology*, 26(5), 768-778.
- Leong, C. H. (2007). Predictive validity of the Multicultural Personality Questionnaire: A longitudinal study on the socio-psychological adaptation of Asian undergraduates who took part in a study-abroad program. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(5), 545-559.
- Leung, A. K. Y. i Chiu, C. Y. (2010). Multicultural experience, idea receptiveness, and creativity. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 41(5-6), 723-741.
- Leung, A. K. Y., Maddux, W. W., Galinsky, A. D. i Chiu, C. Y. (2008). Multicultural experience enhances creativity: the when and how. *American Psychologist*, 63(3), 169.

- Maddux, W. W. i Galinsky, A. D. (2009). Cultural borders and mental barriers: the relationship between living abroad and creativity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5), 1047.
- Madlock, P. E., Martin, M. M., Bogdan, L. i Ervin, M. (2007). The impact of communication traits on leader-member exchange. *Human Communication*, 10(4), 451-464.
- Martin, M. M. i Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, 76(2), 623-626.
- Masley, S., Roetzheim, R. i Gualtieri, T. (2009). Aerobic exercise enhances cognitive flexibility. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 16, 186-193.
- Mirhoseini, M., Early, S., El Shamy, N. i Hassanein, K. (2023). Actively open-minded thinking is key to combating fake news: A multimethod study. *Information & Management*, 60(3), 103761.
- Moore, A. i Malinowski, P. (2009). Meditation, mindfulness and cognitive flexibility. *Consciousness and Cognition*, 18(1), 176-186.
- Netz, N. (2021). Who benefits most from studying abroad? A conceptual and empirical overview. *Higher Education*, 82(6), 1049-1069.
- Nguyen, A. M. D., Jefferies, J. i Rojas, B. (2018). Short term, big impact? Changes in self-efficacy and cultural intelligence, and the adjustment of multicultural and monocultural students abroad. *International Journal of Intercultural Relations*, 66, 119-129.
- Ott, D. L. i Michailova, S. (2018). Cultural intelligence: A review and new research avenues. *International Journal of Management Reviews*, 20(1), 99-119.
- Petrović, D. i Vučetić, M. (2014). Multikulturalni inventar ličnosti (MPQ)–psihometrijska svojstva i mogućnost primjene u obrazovnom kontekstu. *Pedagoška istraživanja*, 11(2), 85-92.

- Petz, B. (2004). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ponterotto, J. G., Mendelsohn, J. i Belizaire, L. (2003). Assessing teacher multicultural competence: Self-report scales, observer-report evaluations, and a portfolio assessment. *Handbook of multicultural competencies*, 191–210.
- Ponterotto, J. G., Mendelowitz, D. E. i Collabолletta, E. A. (2008). Promoting multicultural personality development: A strengths-based, positive psychology worldview for schools. *Professional School Counseling*, 12(2).
- Ponterotto, J. G. (2010). Multicultural personality: An evolving theory of optimal functioning in culturally heterogeneous societies. *The Counseling Psychologist*, 38(5), 714-758.
- Ponterotto, J. G., Fietzer, A. W., Fingerhut, E. C., Woerner, S., Stack, L., Magaldi-Dopman, D., Rust, J., Nakao, G., Tsai, Y., Black, N., Alba, N., Desai, M., Frazier, C. i Liao, P. W. (2014). Development and initial validation of the Multicultural Personality Inventory (MPI). *Journal of Personality Assessment*, 96(5), 544-558.
- Ritter, S. M., Damian, R. I., Simonton, D. K., van Baaren, R. B., Strick, M., Derks, J. i Dijksterhuis, A. (2012). Diversifying experiences enhance cognitive flexibility. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(4), 961-964.
- Roberts, B. W., Walton, K. E. i Viechtbauer, W. (2006). Patterns of mean-level change in personality traits across the life course: a meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 132(1), 1.
- Roberts, B. W., Wood, D. i Smith, J. L. (2005). Evaluating five factor theory and social investment perspectives on personality trait development. *Journal of Research in Personality*, 39(1), 166-184.
- Robins, R. W., Fraley, R., Roberts, B. W. i Trzesniewski, K. H. (2001). A longitudinal study of personality change in young adulthood. *Journal of Personality*, 69, 617–640.
- Stanovich, K. E. i Toplak, M. E. (2023). Actively Open-Minded Thinking and Its Measurement. *Journal of Intelligence*, 11(2), 27.

- Stanovich, K. E. i West, R. F. (1997). Reasoning independently of prior belief and individual differences in actively open-minded thinking. *Journal of Educational Psychology*, 89(2), 342.
- Sá, W. C., Kelley, C. N., Ho, C. i Stanovich, K. E. (2005). Actively Open-Minded Thinking Scale. *Personality and Individual Differences*, 38, 1149-1161.
- Sussman, N. M. (2002). Sojourners to Another Country: The Psychological Roller-Coaster of Cultural Transitions. *Online Readings in Psychology and Culture*, 8(1).
- Swami, V., Voracek, M., Stieger, S., Tran, U. S. i Furnham, A. (2014). Analytic thinking reduces belief in conspiracy theories. *Cognition*, 133(3), 572-585.
- Tracy-Ventura, N., Dewaele, J. M., Köylü, Z. i McManus, K. (2016). Personality changes after the 'year abroad'? A mixed-methods study. *Study Abroad Research in Second Language Acquisition and International Education*, 1(1), 107-127.
- Vaicekauskas, T., Duoba, K. i Kumpikaite-Valiuniene, V. (2013). The role of international mobility in students' core competences development. *Economics and Management*, 18(4), 847-856.
- Van der Zee, K., Van Oudenhoven, J. P., Ponterotto, J. G. i Fietzer, A. W. (2013). Multicultural Personality Questionnaire: Development of a short form. *Journal of Personality Assessment*, 95(1), 118-124.
- Vučurević, T., Brkanlić, S., Gardašević, J., Milošević, I., Ćirić, M., Tatarski, J. i Drakulić-Neziri, A. (2016). Značaj mobilnosti studenata za unapređenje kvaliteta rada visokoškolskih ustanova.
- Wang, J. (2011). Communication and cultural competence: The acquisition of cultural knowledge and behavior. *Online Readings in Psychology and Culture*, 7(1), 3.
- Wells, A. (2014). International student mobility: Approaches, challenges and suggestions for further research. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 143, 19-24.

- Williams, T. R. (2009). The reflective model of intercultural competency: A multidimensional, qualitative approach to study abroad assessment. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 18(1), 289-306.
- Yang, M., Webster, B. i Prosser, M. (2011). Travelling a thousand miles: Hong Kong Chinese students' study abroad experience. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(1), 69-78.
- Ying, Y. W. (2002). The effect of cross-cultural living on personality: Assimilation and accommodation among Taiwanese young adults in the United States. *American Journal of Orthopsychiatry*, 72(3), 362-371.
- Zimmermann, J. i Neyer, F. J. (2013). Do we become a different person when hitting the road? Personality development of sojourners. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(3), 515-530.